

Metoder OCH samverkan

STÄRKT
ROLL I

KLIMATOMSTÄLLNING

Folkbildningen stärker sin roll i klimatomställningen

Under 17 månader har fyra studieförbund samarbetat kring lokala klimat- och miljöfrågor och utforskat nya metoder för att nå förändring. Den här skriften sammanfattar vad vi lärt oss i innovationsprojektet *Stärkt roll i klimatomställning*.

Att arbeta med folkbildning inom klimat och miljö är att hantera flera komplexa utmaningar på en gång. Det handlar inte bara om klimatförändringar – utan också om förlust av biologisk mångfald, havsförsurning, demokrati och rättvisa. Och ovanpå allt det: att hitta pedagogiska sätt att engagera människor som frivilligt lägger sin tid på detta.

Därför har studieförbunden börjat samarbeta. Organisationer med olika profiler och nätverk, men med ett gemensamt mål: att få fler att engagera sig i folkbildning på ett meningsfullt sätt. Det är inte alltid enkelt – men det är givande. Under de 17 månader som projektet *Stärkt roll i klimatomställning* pågått har vi sett över 20 olika nya samarbeten ta form, både genom lokala projekt inom projektet men också som följd av projektet. Verksamhetsutvecklare vittnar om att de fått nya kollegor, att arbetet blivit mindre ensamt och roligare. Nya innovativa idéer har fötts liksom en ökad förståelse för hur de olika studieförbundens olikheter kan användas som en styrka.

Den här skriften är ett resultat av innovationsprojektet *Stärkt roll i klimatomställning*, initierat av Studieförbundet, ABF, Studieförbundet Vuxenskolan och Sensus. I projektet har vi utforskat vad som krävs för att folkbildningens roll i klimatomställningen ska stärkas. Fokus har varit på samverkan mellan studieförbund och test av olika metoder för lokalt klimatomställningsarbete. Vi hoppas att denna skrift kan ge inspiration, idéer och en verktygslåda att ta fram när det behövs. Här samlas lärdomar från djupintervjuer med ett 40-tal verksamhetsutvecklare, erfarenheter från 15 lokala samverkansprojekt och inspiration om organisering från andra aktörer.

Hälsningar Johanna Stål,
Hanna Norling, Emma Berg,
Clara Kempff och Julia Engborg

→ Mer information om projektet *Stärkt roll i klimatomställning*, digital version av skriften samt länkar till vidareläsning finns på studieframjandet.se/starktroll

”I projektet har vi utforskat vad som krävs för att folkbildningens roll i klimatomställningen ska stärkas”

Stärkt roll i klimatomställning

I projektet *Stärkt roll i klimatomställning*, som finansierats genom Folkbildningsrådet, har verksamhetsutvecklare och folkbildningssamordnare i fyra studieförbund utforskat olika metoder för att samverka och att engagera människor i lokalt klimatomställningsarbete. Under projektet, som pågått under 17 månader, har 40 djupintervjuer med verksamhetsutvecklare utförts, 15 lokala underprojekt har genomförts och analyserats, två samverkanskonferenser arrangerats, en gedigen omvärldsbekantning genomförts och slutligen denna skrift.

Folkbildningens metoder

I den här skriften möter du många olika metoder. Men grunden för allt vi gör inom folkbildningen är ett gemensamt förhållningssätt – ”folkbildningsmässiga metoder”.

Lärande som bygger på delaktighet, demokrati och gemensamt utforskande brukar kallas för folkbildningsmässiga metoder. Folkbildning kan vara mer eller mindre formell: ibland finns färdiga kursplaner och ledare, ibland styr gruppen själv innehållet. Det folkbildnings-

mässiga är alltså inte en specifik metod utan ett pedagogiskt förhållningssätt, som vilar på dessa principer:

- Deltagarcentrerat lärande och frivillighet
- Dialog och samtal i fokus
- Demokratiskt förhållningssätt

Exempel på ”folkbildningsmässiga metoder”

RUNDAN

En enkel metod som går ut på att gå varvet runt där alla får dela med sig och komma till tals. Det kan handla om att presentera sig eller att ge input kring en viss fråga exempelvis. Givetvis frivilligt.

BIKUPOR

Kan användas som ett sätt att två och två eller en mindre grupp reflektera ihop kring en fråga eller efter en föreläsning.

SPELREGLER

Om man är en ny grupp som ska jobba ihop ett tag kan man gå igenom vissa spelregler gemensamt där alla får föreslå varsin regel, såsom ”ha telefonen undanlagd”, ”räcka upp handen när man vill ha ordet”, ”ha bild påslagen vid digitala möten”.

BACKCASTING

En populär metod för att arbeta med miljöfrågor är backcasting, där man utgår från en önskad framtid, exempelvis ett klimatneutralt samhälle 2030, och arbetar bakåt för att identifiera vilka steg som krävs.

LÅGTRÖSKELVERKSAMHET

För att få människor att besöka studieförbundens verksamheter används ofta det som kallas för ”lågtröskelverksamhet”. Det sker ofta i form av en föreläsning med ett välbekant namn eller på ett populärt tema, för att förhoppningsvis få fler att engagera sig på sikt genom exempelvis att starta en kamratcirkel eller gå med i en befintlig cirkelverksamhet.

→ Ytterligare metoder hittar du på metodbanken.se

→ Läs mer i *Demokrativillkor i folkbildningen – en vägledning*

Lokala projekt

Avfallscharter, Körkonsert för Vättern och Meningsfulla samtal. Det är några av de lokala projekt som genomförts. På de följande sidorna ges fördjupad kunskap kring metoderna.

Podcast om Framtidens by **JÖNKÖPING, GÄVLEBORG & HELSINGBORG**

Utbildning i Local Transformation Toolkit **GÖTEBORG**

Klimatomställning genom konst och kultur **ÖSTERGÖTLAND**

Facilitatorutbildning för Klimatrådslag **ESKILSTUNA**

Dialogträning inför valet **UPPSALA**

Körkonsert för Vättern **GRÄNNA**

Hållbarhetsakademi **MALMÖ**

Musikloppis med lagning av instrument **HELSINGBORG**

Miljöjuridik **JÖNKÖPING**

Artivism och nätverk kring mikroplaster i haven **ORUST**

Natur- och kulturvandring med växttema **HAMMARÖ**

Open source – plattform för studieförbund **GÖTEBORG & UPPSALA**

Studiematerial om tillsammansodlingar via AI **MALMÖ & ÖSTERSUND**

Avfallscharter **ÅRE**

World Cafe om AI och sociala medier **UPPSALA**

Kunskap i (folk)rörelse kanske är det nya

En kvinna klädd i flygvärdinneuniform hälsar sin grupp välkommen. Avfallschartern till Gräfsåsens miljöstation utanför Östersund är redo att avgå. Bakom initiativet står Spilloteket, ett utbildningscenter för hållbar utveckling, som tillsammans med Viable Cities, Studieförbundet Vuxenskolan och Folkuniversitetet samverkat för att ge deltagarna en tydlig inblick i vår överkonsumtion. Det är svårt att blunda inför det faktum som står klart: soporna, det vi plikttroget kör till återvinningen, försvinner inte av sig själv i och med att de hamnar på tippen. Men vart tar de vägen?

”Jag tror att denna metod gjorde att man fick syn på folkbildningen med nya ögon. Att man på ett lekfullt, drabbande och nyfiket sätt fick ta till sig kunskap. Att varva information och fakta från föreläsningar med reflekterande dialoger mellan deltagarna medan de var

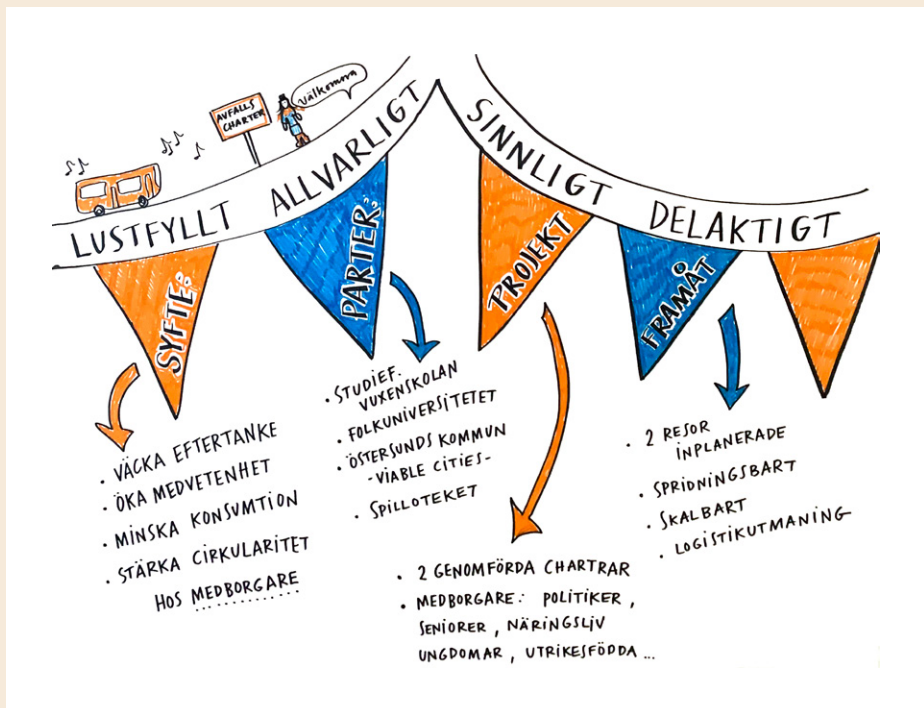
i rörelse mellan olika kunskapsstopp tror jag är en bra metod”, säger Sanna Hestner från Studieförbundet Vuxenskolan Jämtland.

Studiebesök och guidningar är metoder som flitigt används inom folkbildningen. Det ger oss en möjlighet att knyta an till en plats eller ett ämne på ett genuint sätt. Upplevelsebaserad folkbildning när den är som bäst helt enkelt.

I detta fall paketeras nya kunskaper och insikter tillsammans med både humor och allvar. Deltagarna får ny kunskap som kan ligga till grund för samtal i cirkelform där nya innovativa idéer kan födas och vidareutvecklas.

”Att flytta ut folkbildningen från det traditionella rummet tror jag är en modig metod som kan locka en ny målgrupp. Denna metod skulle man kunna applicera inom många olika områden. Kunskap i (folk)rörelse är kanske det nya”, avslutar Sanna.

”Denna metod gjorde att man fick syn på folkbildningen med nya ögon. Att man på ett lekfullt, drabbande och nyfiket sätt fick ta till sig kunskap.”

SANNA HESTNER
STUDIEFÖRBUNDET VUXENSKOLAN JÄMTLAND

Det viktiga samtalet

Samtalet är kärnan i folkbildningen. Vi för otaliga samtal varje dag – om allt möjligt. Men att hantera ett samtal om komplexa och känsliga frågor är en konst i sig.

Det genuina samtalet handlar lika mycket om att lyssna som att tala. Vågar vi stanna kvar i ett samtal när det skaver? Hur gör man det?

I den följande texten får du ta del av hur två projekt arbetat med samtalet som metod för att fördjupa dialoger och just samtalen mellan människor.

MENINGSFULLA SAMTAL

Under projektet *Meningsfulla samtal* har deltagare utbildats i att facilitera samtal kring komplexa samhällsfrågor som klimat och miljö. Målet är att facilitatorerna ska kunna medverka vid framtida lokala klimatrådslag samt i andra arrangemang kring klimat och miljö.

Förhoppningen är att studieförbund tillsammans, och i samverkan med kommuner, kan genomföra lokala klimatrådslag på ett kostnadseffektivt sätt med förankring i civilsamhället och i folkbildningens pedagogik.

PRATA OM KLIMATET

Syftet med *Prata om klimatet* är just det – att fler ska våga och vilja prata om klimatet. Materialet är inriktat på kampanjarbetare, men övningarna kan också vara bra för den som vill börja prata mer om klimatet i andra sammanhang. Målet är att fler ska känna sig tryggare med att prata om klimat- och miljöförändringar med okända människor. Målgruppen är personer som redan är engagerade i klimat- och miljörelsen och materialet är anpassat efter en grupp på 5–10 personer.

Under en fyra timmar lång workshop får deltagarna bland annat diskutera hur man kan inleda samtal om klimatet, lära sig tekniker för bra samtal och öva genom rollspel.

Materialet har tagits fram av ABF Aros och Studieförbundet Mälardalen i samarbete med Klimatval 2026 Uppsala, i syfte att träna trygga kampanjarbetare inför valet 2026.

”Det viktigaste när man faciliterar samtal om komplexa och polariserade frågor är att skapa ett rum där deltagarna kan känna sig trygga”

LENA WISTRAND, STUDIEFRÄMJANDET SÖRMLAND

Facilitatorns roll

- Leder samtalet neutralt och inkluderande
- Säkerställer att alla får komma till tals
- Ställer öppna frågor och för samtalet framåt
- Sammanfattar, förtydligar och fångar perspektiv
- Hanterar låsningar genom att hitta gemensamma nämnare och nya vinklar
- Stöttar med tydlig struktur, dokumentation och trygg gruppdynamik
- Använder både verbal och icke-verbal kommunikation aktivt

Verktyg för djupdemokrati

Local Transformation Toolkit (LTT) är ett djupdemokratiskt arbetssätt och en metodsamling som hjälper lokalsamhällen att ställa om. Det skapades för att underlätta omställning på kommunal nivå, som ett svar på de stora utmaningar den representativa demokratin har att hantera våra ekologiska, ekonomiska och sociala systemkriser. Det utvecklades framför allt i Italien och har prövats i städer och regioner runt om i världen.

Det kan beskrivas som en verktygslåda för lokal samhällsförändring där många olika aktörer – boende, civilsamhälle, kommuner, företag – samarbetar för att lösa komplexa utmaningar tillsammans. LTT arbetar med sociokratiskt beslutsfattande (se faktaruta), som de menar har potential att transformera lokal-demokratiska system och skapa en mer rättvis omställning.

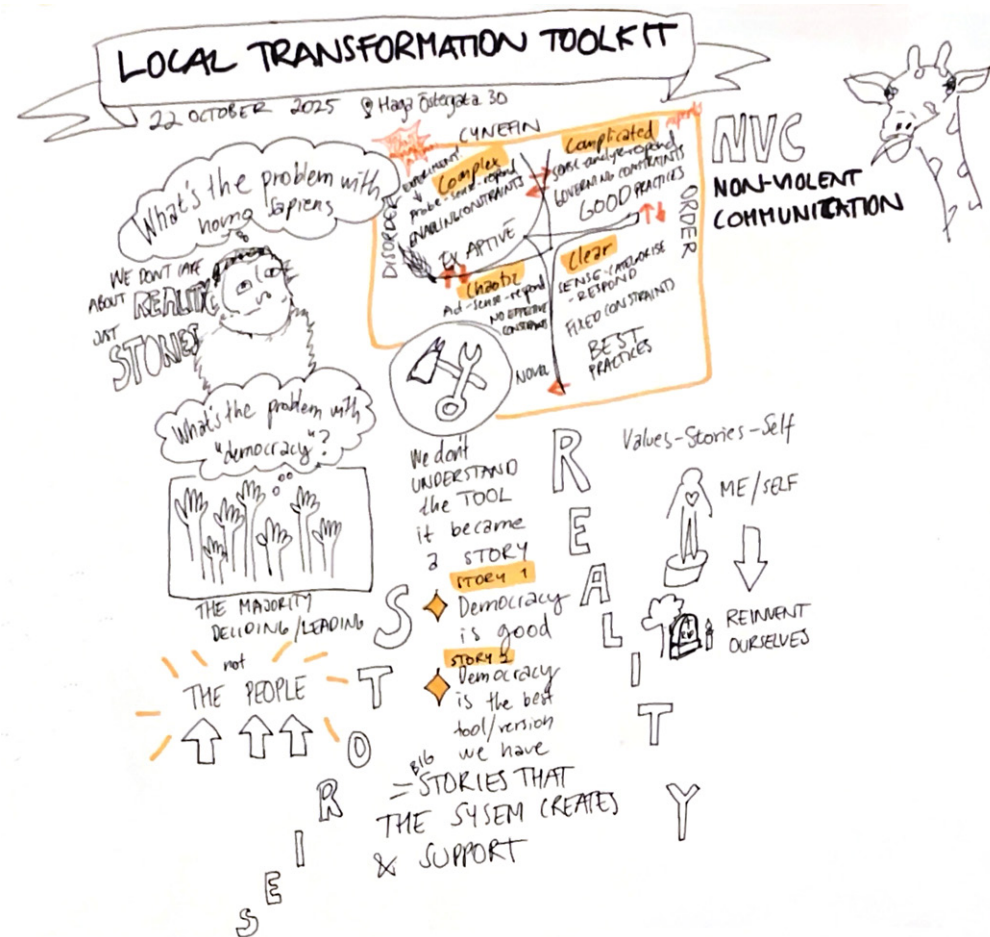
Verktygslådan innehåller bland annat utvärderings- och diagnosverktyg för att kartlägga resurser, svagheter och utgångsläge i lokalsamhället, metoder för samskapande och arbetssätt för att hjälpa grupper tänka mer systematiskt och hållbart.

SYFTET MED PLATTFORMEN

- Träna upp lokalt systemtänkande, koppla nya förslag med det som redan händer och öka kvalitén i olika insatser.
- Bryta upp politiska lösningar.
- Bygga upp legitimitet och förankring för beslut och åtgärder.
- Skala upp genomförandekraft genom att mobilisera befintliga resurser, budgetar, nätverk och roller som redan finns i lokalsamhället.

Verktyget är framtaget för att passa som en sammanhållen process mot kommunal eller regional nivå, men kan även användas som en verktygslåda där man plockar enskilda komponenter till sin förening, stadsdel, eller ett politiskt sakområde.

→ Läs mer: transformation-toolkit.org

Beslutsfattande genom samtycke

Sociokrati är en beslutsmetod som började utvecklas på 1850-talet för likvärdigt, effektivt och transparent självstyre. Den består av Decentraliserad drift och styrning, Beslutsfattande genom samtycke (samtycke uppstår när det inte längre finns några invändningar mot ett beslut och invändningar används för att förbättra besluten), samt Feedbackloopar där beslut utvärderas kontinuerligt.

En plats där omställningen börjar levas

Ekopedagogik – vad är det egentligen? Det kan förklaras som ett samlingsnamn för pedagogiska förhållningssätt med utgångspunkt i det jordcenterade lärandet. Det handlar om ett lärande där naturen är i fokus och hur vi lever tillsammans med den, i motsats till det människocentrerade lärandet där man utgår från att människan är i centrum och att världen anpassas efter oss och våra behov. Förenklat kan man kalla det för folkbildning med ekologiska ramar.

Inom ekopedagogiken pratar man ofta om att naturen har rättigheter. Det är ett sätt att lyfta ekosystem och ge dem ett egenvärde som subjekt istället för objekt. Mycket av den exploatering som görs av naturområden tar inte hänsyn till livsmiljöerna runt omkring, vilket gör denna ståndpunkt viktig.

Ekopedagogiken har rötter hos Paolo Freire, som vid FN:s miljömöte i Rio 1992 vidareutvecklade sin frigörande pedagogik – en pedagogik som haft stor betydelse för folkbildningen, även i Sverige. Syftet var att skapa ett lärande som leder mot internationella hållbarhetsmål.

WALK AND TALK

Samtal blir mer kreativa och får många gånger andra perspektiv när de sker då du är i rörelse. Genomför din cirkel utomhus, samtala kring viktiga ämnen eller lyssna till en podd. Kom ihåg att ge plats för reflektion och stillhet.

SKAPA MED NATURMATERIAL

- Samla och utforska naturmaterial och skapa utifrån det du hittar!
- Ett fritt sätt att skapa och att komma i kontakt med materialet och dig själv.
- Hjärnans, hjärtats och handens intelligens.

HUR SER FRAMTIDENS BY UT?

Med inspiration från boken *Framtidens by* har ett gäng folkbildare från olika studieförbund med intresse för ekopedagogik i podd-form undersökt hur vi kan leva i hållbara samhällen utifrån olika perspektiv. Diskussionsfrågor finns till varje avsnitt.

”Ekopedagogik handlar om de läroprocesser som möjliggör hållbara relationer mellan människan och den övriga naturen”

Konstnärliga uttryck talar till människors känslor

Att använda konstnärliga uttryck talar till människors känslor. De som skapar utgår från sin inre värld av känslor, idéer och tankar som de öppnar upp och gestaltar för andra att ta del av.

Av den anledningen kan det bli starka och berörande upplevelser när konst och kultur behandlar miljö och klimatfrågor. Det berör hela vår existens och hur vi lever våra liv.

Fantasi är förmågan människan har att kunna föreställa sig något annat än det som är. När vi ser på ett verk kan vi se det som skräp eller som ett storslaget konstverk. För de som har skapat verket har det varit en process i att tänka, känna efter, resonera och sedan skapa. Det är en övning i att flytta ut fantasin i verkligheten, och med det kanske även oro, rädsla eller längtan.

När ett verk dessutom skapas tillsammans med andra har alla lagt till sin bit till helheten. Så sker skapandet i en konstnärlig gruppprocess, en övning i demokrati, men även en resa tillsammans med andra i att hitta vad man vill uttrycka och bidra med till slutresultatet.

MUSIKENS KRAFT

Körsång samlar regelbundet 600 000 medborgare i hela landet – en gigantisk folkrörelse. I projektet *Kör för Vättern* bildades en kör för att uppmärksamma utmaningarna med gruvbrytningsplanerna runt Vättern. Kören ville väcka tankar och engagemang för Vätterns vatten hos lyssnarna genom något de tycker mycket om att göra – sjunga.

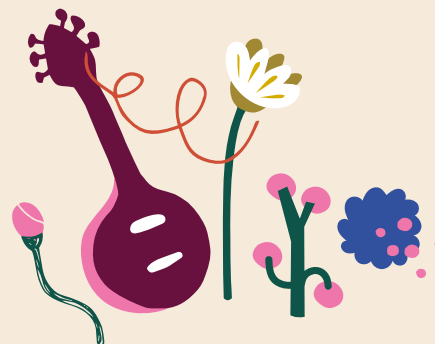
Barnkören som medverkade sjöng om sommarbad, om att hoppa i höstpölar och dricka rent vatten. De bad de vuxna att förvalta sjöarnas, älvarnas och havens vatten åt dem. Musiken och orden berörde, väckte känslor och tankar, kanske ledde det till och med till tanken kring vad man själv kan göra för att vara med och bidra?

Hur långt kan man nå med körsång? Fråga en estländare, de sjöng sig till landets självständighet två gånger i sin historia, genom det som kallas ”Den sjungande revolutionen”.

Har du en plats som du brinner för? Eller en plats som behöver skyddas? Sjung om den och till den! Eller skapa ett konstverk tillsammans.

”En konstnärlig gruppprocess är en övning i demokrati och en resa tillsammans med andra i att hitta vad man vill uttrycka”

Organisering för omställning

Att ställa om till ett hållbart samhälle är en global utmaning, men mycket av arbetet börjar lokalt. Kommuner, föreningar och engagerade medborgare har utvecklat flera metoder för att skapa förändring – från strategiska verktyg till kreativa processer. Här är några metoder som används idag.

Medskapande processer

Genom medskapande processer involveras invånare, företag och civilsamhället i samskapande workshops och dialoger. Medskapande innebär att människor deltar aktivt i att forma mål, lösningar och genomförande – inte bara som mottagare av beslut. Det handlar om att flytta fokus från ”information” till dialog och gemensamt ägarskap. När civilsamhället tar plats i processen skapas lokal legitimitet, socialt kapital och praktisk handlingskraft.

Klimatfrågan är komplex och kan upplevas abstrakt – medskapande gör den konkret och nära. Det minskar även motstånd, ökar acceptansen för förändringar och bygger samhällstillit. Medskapande processer gör klimatomställningen till en demokratisk rörelse, inte bara en teknisk lösning.

Klimatrådslag och medborgardialoger

Exempel på medskapande metoder och initiativ är klimatrådslag och medborgardialoger. Det är lokala möten där invånare diskuterar lösningar och prioriteringar hos exempelvis en kommun. För att genomföra dessa krävs en eller flera facilitatorer och här kan folkbildning ha en aktiv roll i bland annat utbildandet av facilitatorer.

→ Läs mer i boken *Klimatrådslag – en handbok om medborgardialog i den lokala klimatpolitiken*

→ Hos *Viable Cities* finns också flera tips på att arbeta med medborgarengagemang.

Lokala klimatgemenskaper

Det sociala kittet är ofta skillnaden mellan ett projekt som lyfter – och ett som falnar. Forskningsprojektet *Fairtrans* tittar på hur vi kan få till en rättvis klimatomställning och lyfter bland annat så kallade Community Climate Commons (CCC), lokala klimatgemenskaper. Det är lokala gemenskaper där människor går samman för att producera, lagra och dela förnybar energi och

andra resurser. De är ett slags gräsrotsdrivna klimatlösningar där invånare själva organiserar delar av sin energiomställning.

Andra ord för liknande satsningar är lokala energigemenskaper för samägande av förnybara energikällor, tillsammansodlingar för medlemsbaserad matodling eller matvärn – en matgemenskap där en del av odlingen avsätts för de ”värnlösa” som inte kan odla sin egen mat. Flera av dessa grupper samarbetar redan med studieförbund för utbildning, fördjupning, ledarutbildning med mera.

När grupperna är små nog för tillit, har gemensamt formulerade regler och mötesplatser där relationer växer, ökar både uthållighet och effekt. Externt stöd från kommun och partners är en avgörande framgångsfaktor över tid, menar forskningsprojektet Fairtrans.

→ Läs mer om Fairtrans: fairtrans.nu

→ Bok: *Smittsam generositet – en bok om matvärn*

Att bygga tillit

Centralt för alla som arbetar med civilsamhället är att skapa tillit till de grupper man arbetar med och för. Att vara tydlig med att man strävar åt samma håll och att man är villig att dela med sig av kunskap, kontaktnät och den makt man själv besitter. Utöver att bygga tillit mellan varandra så är det också en viktig sak att bygga mellan de grupper och intressen man arbetar med.

Weaving Trust

Weaving Trust betyder väva tillit, och det fungerar lite som speed dating för civilsamhället. Deltagarna sitter i två cirklar vända mot varandra och har samtal ansikte mot ansikte. Genom korta men meningsfulla En-till-en-samtal går vi bortom ytligt småprat och lär oss vad som engagerar oss, vilka frågor vi delar och hur vi kan samarbeta för det gemensamma bästa. Grunden är att mötas i det vi har gemensamt samtidigt som vi erkänner och värdesätter våra olikheter.

COMMUNITY ORGANIZING

Att arbeta metodiskt med civilsamhället för ökat inflytande, demokratiskt engagemang och ansvarstagande är ett framgångsrikt sätt för att stärka demokratin och det lokala omställningsarbetet. Nu finns en metod som visar vägen.

Community organizing har sina rötter i USA på 1930-talet, med aktivister som Saul Alinsky i spetsen. Grundidén är enkel: när människor organiserar sig kring gemensamma problem får de makt att förändra. Det handlar inte om välgörenhet eller att tala för andra, utan om att skapa strukturer där de direkt berörda själva driver frågorna.

FRÅN SAMTAL TILL HANDLING

I praktiken börjar arbetet ofta med samtal – dörrknackning, möten i lokala föreningar, eller digitala forum. Genom

att kartlägga vilka frågor som engagerar mest, byggs en agenda som är förankrad i verkligheten. Därefter följer mobilisering: demonstrationer, namninsamlingar, dialog med politiker, utbildningar. Målet är att stärka medborgarnas makt och inflytande i frågor de brinner för.

Community organizing bygger på människor, inte bara budskap. När grannar blir medborgare och medborgare blir rörelser, skapas en känsla av ägarskap. Det gör att förändringen inte bara blir politisk, utan även social.

Så här blir du en community organizer

STEG 1: ORGANISERA

Bygg upp ett team, exempelvis från olika intresseorganisationer, skolor och kyrkor. Ni behöver inte tycka lika om allt, men enas om någonting gemensamt ni vill driva. Fördela roller: kommunikation, mobilisering, kontakt med beslutsfattare. En bonus är om ni kan prata om eller utbilda gruppen i community organizing-principer, facilitering av svåra samtal och folkbildning.

STEG 2: LYSSNA

De grupper ni jobbar för är vana att inte få vara med i beslutsfattandet. Lyssna på dem, bygg relationer. Använd En-till-en-samtal (se faktaruta) för att förstå deras drivkrafter och behov. Ställ öppna frågor: ”Vad oroar dig mest kring klimatet här?” eller ”Vilken förändring skulle göra störst skillnad i ditt område?”

STEG 3: PLANERA

När ni har ett starkt team och vet vad ert community bryr sig om är det dags att börja planera vad ni ska göra. Här är det bra att identifiera vilka som har makt genom att exempelvis göra en Maktkarta (se faktaruta), men också att identifiera vilka som kan vara era allierade i frågan.

STEG 4: AGERA

Välj metod fritt – något från den här skriften eller något helt annat. Det viktiga är att det känns meningsfullt, engagerande eller kanske lite oväntat.

STEG 5: FÖRHANDLA

När ni väl har fått upp frågan på agendan är det dags att börja förhandla med makthavarna.

TIPS

- Kombinera gärna insatser med sociala aktiviteter för att göra engagemanget roligt och inkluderande såsom fika, gemensamma odlingsdagar, workshops eller studiecirkel.
- Extra bra är det om frågan är påverkbar lokalt, känns angelägen och har en tydlig tidsram.
- Använd sociala medier – berätta om framsteg och engagera lokalt.
- Arbeta med direkt påverkan – skriv medborgarförslag, träffa politiker, ordna kampanjer.
- Alltid koppla tillbaka till relationer – människor engagerar sig för andra människor. Glöm inte relationerna, de är viktigast av allt!
- Fira framgångar och bygg vidare. Små segrar skapar motivation och legitimitet.
- Dokumentera processen och sprid lärdomar.
- Skala upp – fler frågor, fler grupper, större påverkan.

Centrala metoder inom Community organizing

EN-TILL-EN-SAMTAL

Boka in enskilda samtal med människor som representerar grupper som kan vara relevanta för det ni vill uppnå, eller människor som berörs av er fråga. En-till-en-samtal är ett tidsbegränsat samtal med tydligt syfte: att lyssna in en persons livssituation och egenintresse, personens syn på aktuella problem och hur den vill vara med och lösa dem. Det är inte en intervju utan ett utbyte där båda berättar om sin motivation och historia. Avsluta gärna samtalet med att bestämma något som ni vill göra tillsammans eller att ni bokar in ett till möte, kanske med en större grupp.

MAKTKARTA

Så här gör du: Skapa en fyrfältare. På den vertikala linjen högst upp skriver du in de som har mest makt över era mål och längst ner skriver du de som har minst makt. På den horisontella linjen åt höger skriver du de som har starkt stöd för ert mål och till vänster de som har minst stöd. Sedan skriver du in olika aktörer i ert community där de passar. På så sätt får ni koll på makten och vilka som är viktigast att påverka.

EGENINTRESSE

Att synliggöra en persons egenintresse är att förstå en människas grund och värderingar – vad den personen ser som viktigt i livet. Därifrån kan vi hitta gemensamma värderingar att bygga på. Låt var och en sitta för sig själv i 10-15 minuter och rita eller skriva utifrån frågorna:

- Vilka relationer är viktiga i mitt liv?
- Vad gör mig glad och engagerad?
- Vad brinner jag för?
- Vad gör mig arg och orolig?

Sitt sedan i mindre grupper och diskutera era svar.

→ Lär mer:
communityorganising.se
citizensuk.org

Metodväljaren

Du vill få fler att engagera sig för klimat- och miljömställning. Vilken metod ska du välja?

MELLAN VILJA OCH STRUKTURER

Viljan att bidra till och vara del av klimatomställningen finns. Det visar 40 djupintervjuer med medarbetare på fyra studieförbund. Men mellan vilja och vardag uppstår ofta ett glapp där resurser, mandat och strukturer saknas.

I projektet *Stärkt roll i klimatomställning* har över 40 djupintervjuer genomförts med medarbetare från ABF, Sensus, Studieförbundet Vuxenskolan och Studieförbundet. Ur intervjuerna framträder en bild av ett fält där miljö och klimat engagerar medarbetarna starkt. Samverkan mellan studieförbund i dessa frågor beskrivs som både nödvändigt och självklart – men också som något som kräver strukturella förändringar, långsiktiga relationer, mod och uthållighet för att fungera i praktiken. Tillsammans tecknar intervjuerna en berättelse om folkbildning i omställningens tid: mellan vilja och en arbetsvardag där det långsiktiga strategiska arbetet inte prioriteras.

När medarbetare beskriver sitt arbete återkommer ofta samma erfarenhet: miljö- och klimat är inte längre en kontroversiell fråga inom studieförbunden, men den är fortfarande inte en självklar prioritering.

”Nu är det tydligt att vi ska jobba med hållbarhet, ingen vågar säga emot längre. Men i praktiken är det svårt att hinna med. Krocken med administration och allt annat.”

Detta glapp präglar hela fältet. Viljan är stark, men den bärs ofta av individer på lokal nivå snarare än av hela organisationen.

AVGÖRANDE FRÅGOR

Miljö- och klimatomställningen beskrivs i intervjuerna som tätt sammanvävd med demokrati, rättvisa och samhällsutveckling och för att beskriva denna komplexitet dyker ord som ’metakris’ och ’polykris’ upp. Samtidigt saknas ofta tydlig styrning från ledningshåll som möter allvaret i dessa förenade samhällskriser. En röst säger:

”Hållbarhet är inte prioriterat i den nya organisationen. Fokus ligger på andra områden; hållbarhet nämns inte ens i verksamhetsplanen.”

En annan röst instämmer i kritiken: ”Det är galet att vår tids största ödesfråga inte är ett tydligt verksamhetsområde.”

Konsekvensen blir att arbetet sker i fickor: ett projekt här, en cirkel där, ett nätverk som drivs av några få. Det saknas en större struktur, så när personer slutar eller omorganisationer sker stannar arbetet av.

ABF: RÄTTVISA SOM MOTOR

ABF bedriver idag verksamhet inom miljö- och klimatområdet. Arbetet ser olika ut på olika avdelningar. Vissa samverkar mycket med andra organisationer som Klimataktion eller genom föreläsningar och workshops med fokus på exempelvis återbruk, medan andra inte har någon verksamhet. På vissa avdelningar finns strategier och utvecklingsplaner medan andra är

”Det är svårt att fånga det transformativa lärandet i våra system”

reaktiva och saker sker bara i samverkan med andra organisationer.

En central utmaning är att nå ut till deltagare och etablera en stabil efterfrågan, vilket i sin tur påverkar möjligheterna att utveckla verksamheten vidare. Det arbete som ändå görs inom miljö- och klimat tar tydligt avstamp i rättviseperspektivet. Klimatfrågan kopplas främst till klass, global ojämlikhet och arbetsliv: ”Det finns ingen miljörättvisa utan social rättvisa.”

I praktiken har arbetet med dessa frågor skett genom bland annat lokala föreläsningsserier med samarbets- och medlemsorganisationer, genom olika nätverk – både lokalt och nationellt, klädbyttardagar, Fairtrade-arbete, internationella projekt och samarbeten med fackförbund kring hållbarhet i arbetslivet.

ABFs egna medarbetare pekar också ut en väg framåt som bygger på att arbeta via projekt, medlemsorganisationer och lokala nätverk snarare än att vänta på en stor nationell satsning. ”Organisationen är inte redo för en bred satsning, men projekt kan bli en ’bakväg’ för att introducera frågorna... det är viktigt att inte gå för hårt fram utan att smyga in det i det som redan görs”.

SENSUS: EXISTENTIELL HÅLLBARHET

Hos Sensus är hållbarhet tydligt formulerat i styrdokument, men svårare att omsätta enhetligt då det är en relativt ny inriktning som fokuserar på klimat-krisen som en existentiell meningskris:

”Sensus arbete med omställning och hållbarhet tar sin utgångspunkt i existentiell hållbarhet... där människans relation till sig själv, till andra och till naturen står i centrum.”

Det syns i praktiken genom ekopedagogiska workshops om komplexitet och systemtänkande, samarbete med Svenska kyrkans *Färdplan för klimatet*, studiecirkein Runt elden: samtal om existensen och inre omställning och betoning av konstens och kulturens roll i miljö- och klimatomställningen.

Men det finns också röster som lyfter svårigheten i att skapa tydlighet och mätbarhet kring något som i sig självt inte går att mäta:

”Hur visar man värdet av ett samtal? Eller att någon plötsligt finner sin roll i omställningen? Det ger inga snabba siffror i rapporteringen. Det är svårt att fånga det transformativa lärandet i våra system.”

Det finns också ett internt ifrågasättande kring Sensus förmåga till enad front vad gäller omställningsfrågor:

”Det är svårt att se en samlad och tydlig Sensusingång i hållbarhetsfrågor nationellt, trots att det är en stor del av vår profil. Det är som att vi inte förstår krisernas allvar.”

Här blir spänningen tydlig: Sensus har kanske den mest utvecklade idén med nischen ”existentiell hållbarhet” men också ett av de största glappen mellan idé och struktur.

Ett återkommande tema vad gäller samverkan med andra studieförbund är

att incitamenten för samarbete inte alltid är tydliga i Sensus interna struktur. Chefernas förutsättningar och prioriteringar varierar, vilket påverkar hur lätt eller svårt det är att driva samverkan framåt. Samtidigt beskriver flera att enskilda verksamhetsutvecklare inom Sensus ofta har en relativt hög grad av handlingsutrymme jämfört med kollegor i andra studieförbund – något som paradoxalt både underlättar och försvårar samarbeten. När andra studieförbund behöver längre beslutsvägar och fler godkännanden uppifrån kan processerna dra ut på tiden, vilket minskar tempo och energi i gemensamma initiativ.

STUDIEFÖRBUNDET VUXENSKOLAN: LOKALT ENGAGEMANG

Hos Studieförbundet Vuxenskolan är miljö- och klimatarbetet ofta konkret och lokalt, med alltifrån odlingskurser och beredskapscirklar till återbruk och hantverk.

Men när det gäller klimat- och miljöfrågor upplever många av de intervjuade otydlighet inom organisationen. Det uppfattas som allvarsamt hos de tillfrågade att det saknas en nationell strategi och riktlinjer för miljö och klimatfrågor. Det gör att arbetet till stor del bärs av enskilda anställda, ibland av lokalkontor, i få fall av en avdelning. Det blir svårt för lokala och regionala verksamhetsutvecklare att driva frågorna långsiktigt. En nationell strategi, ett nationellt forum och samordning skulle bidra till

”Det handlar också om att leva som man lär, i interna rutiner, prioriteringar och ledningens långsiktiga vägval”

ökad lokal prioritering av resurser och ge mandat till avdelningschefer, menar de intervjuade.

Det framgår tydligt att avsaknaden av struktur och nationell styrning försvårar arbetet kring klimat och miljö. Enskilda medarbetare tenderar att bli ensamma i sitt engagemang utan en förankrad riktning i hela organisationen.

Vad gäller samverkan med andra studieförbund lokalt så sker det oftast runt större målgrupper som exempelvis personer med funktionsvariationer, ungdomar eller beredskap. Inom Vuxen-skolan finns en tydlig och väl förankrad vilja att samverka med andra studieförbund, ofta i glesbygd. Samarbete ses som en självklar och nödvändig del av folkbildningsuppdraget, och de har i dag många samarbeten – både med andra studieförbund och med folkhögskolor.

”Ingen är så stark själv att man kan åstadkomma det här [projektet/initiativet /red anm] ekonomiskt eller resursmässigt... men tillsammans möjliggör vi det genom att samarbeta.”

STUDIEFRÄMJANDET: MILJÖ I FOKUS

Studieförbundet visar många exempel på klimat- och miljöarbete. De har miljö som ett av sina mest framträdande profilområden och det finns även med i deras strategiska satsningar. Intervjuerna visar att det finns en tydlig vilja i organisationen att vara en aktiv samhällsaktör i miljö- och klimatom-

ställningen och att utveckla verksamhet som bidrar till engagemang, kunskap och möjligheter för fler att delta.

Exempel på verksamhet är miljö nätverk och centralt koordinerade föreläsningsserier, samarbete med kommuner och lokala miljögrupper, satsningar på hållbara arrangemang samt odling, beredskap och platsbaserad omställning.

Studieförbundet har dessutom flera medlemsorganisationer med starkt natur- och miljöintresse, såsom Naturskyddsföreningen och Birdlife, som är med och driver på verksamheten mot ökat klimat- och miljöfokus.

Men arbetet är sårbart och en person beskriver hur projekt sakta dör ut när omständigheter skiftar:

”Det rann lite ut i sanden... dels på grund av nedskärningar, dels för att folk inte hade tid eller ork att fortsätta.”

I intervjuerna framgår det att chefer inom Studieförbundet ofta uttrycker stöd för miljö- och klimatarbetet, men att det ibland finns en begränsad förståelse eller tålamod för att det är ett långsamt, resurskrävande och relationsberoende arbete att bygga upp den typen av verksamhet. För att klimat- och miljöfrågorna ska få det genomslag de förtjänar behöver arbetet, enligt de tillfrågade, ses som något mer än enbart verksamhetsinnehåll – det handlar också om att leva som man lär, i både interna rutiner, prioriteringar och ledningens långsiktiga vägval.

SAMVERKAN I PRAKTIKEN

När samverkan mellan studieförbund fungerar bra är den ofta konkret och vardagsnära och uppstår för att det finns ett riktigt behov att möta i samhället. Det kan vara gemensamma kulturarrangemang på äldreboenden varje vecka, delade replokaler och kulturhus, gemensamma nätverk, festivaler, mässor eller bara studieförbund som hänvisar deltagare till varandra.

Ett tydligt mönster är att samverkan ofta uppstår ur direkta behov, inte som del av en långsiktig strategisk plan. Och här framgår den relationella aspekten än tydligare:

”Personliga relationer över tid är den absolut största framgångsfaktorn.”

Samtidigt finns påtagliga hinder i form av rapportering (vem ”äger” verksamheten), ojämn arbetsfördelning, olika organisationskulturer och tidsbrist:

”Rapporteringen och våra administrativa krav gör det svårt för oss att samverka.”

VAD BEHÖVS FRAMÅT?

Många av de intervjuade efterlyser förändringar i systemet och riktar särskilda önskningar till Folkbildningsrådet. Här finns uppmaningar om möjligheter att samrapportera exempelvis studiecirklar, enklare administration och ekonomiska incitament för samverkan.

Inom de egna organisationerna önskas liknande förändring. Många vill se en tydligare strategi för klimat- och

miljöarbetet tillsammans med mandat och prioritering från ledningshåll. I de flesta intervjuer framgår det dessutom att man önskar få avsatt arbetstid för samverkan samt nationella nätverk och stödstrukturer som vägleder en sådan samverkan.

Så, vad är det då som funkar när det kommer till samverkan studieförbunden emellan? En återkommande lärdom är att börja smått och helt enkelt ”bara göra”. En annan är att fokusera på att bygga relationer och lära känna varandra, både som organisationer och som personer. Det framgår också att roller bör tydliggöras tidigt i den begynnande fasen av samarbetet (exempelvis genom ett enkelt samverkansavtal) och att gruppen utgår från verkligheten när det kommer till respektive studieförbunds förmåga och villkor att delta. Allra mest visar det sig att samverkan behöver gro ur ett reellt behov som finns i lokalsamhället.

REGELÄNDRINGAR HJÄLPER, RELATIONER AVGÖR

Det som träder fram ur djupintervjuerna är inte brist på engagemang, utan en brist på samlad organisatorisk vilja och reell insikt i vår tids kriser. Studieförbunden gör mycket i klimat- och miljöfrågorna, men de gör det ofta var för sig och ofta i marginalerna eller i små inofficiella konstellationer.

”Det som faktiskt gör att samarbete fungerar är inte system och strukturer,

utan människor, möten och relationer... Regeländringar hjälper, men relationerna avgör.”

Frågan framåt är inte om medarbetarna på studieförbunden vill bidra till omställningen, frågan är snarare om de får rätt förutsättningar att göra det. Och om de fortsatt vågar och får möjlighet att utforska former för lokal omställning som idag inte nödvändigtvis rymms inom de rapporteringsbara folkbildningsformaten.

Mitt i frågor om rapportering, resurser och organisation finns också en djupare fråga om riktning och folkbildningens kärna.

”Strecken på kartan behöver ifrågasättas. Och vi behöver återta det filosofiska – frihetsprinciper, värdegrund – och återgå till kärnan i folkbildningen.”

Intervjuerna väcker en obekvämen men nödvändig fråga: varför finns det fortfarande så lite tydlighet i studieförbundens arbete med miljö och klimat? Engagemanget finns ofta längst ut i organisationerna, nära deltagare, föreningsliv och lokalsamhället. Där märks omställningen redan – i samtalen, behoven och initiativen. Men styrning, mandat och stödstrukturer hänger inte alltid med.

Det skapar ett återkommande glapp mellan dem som ser förändringen först och dem som har möjlighet att sätta riktning för hela organisationen. När omställningsarbetet i hög grad bärs av eldsjälarna blir det både starkt och sårbart: starkt i sitt engagemang, men

sårbart eftersom det riskerar att bli personberoende i stället för gemensamt prioriterat.

Kanske handlar det också om hur organisationerna är byggda. Beslutsvägarna är ofta långsamma, samtidigt som samtidens förändringar är snabba.

Ledningen befinner sig längre från den dagliga kontakten med deltagare och lokala sammanhang, där nya behov först blir synliga. Om folkbildningen ska vara relevant i omställningens tid behöver den därför inte bara tala om delaktighet – utan också organisera för den.

En fråga att ta med sig är: Hur säkerställs att gräsrotsnivåns erfarenheter faktiskt påverkar de agendor som sätts centralt? Hur skapas strukturer där signaler underifrån inte fastnar i korridorerna?

”Finns det i våra organisationer en lydnadskultur som gör att vi muttrar mer än vi förändrar?”

Utifrån dessa perspektiv handlar därför förstärkningen av folkbildningens roll i klimatomställningen inte bara om metoder och innovationer, utan även om modet att se över våra egna strukturer, strategier, prioriteringar och samarbeten. För om ledarskap i folkbildningen ska tas på allvar som något relationellt och gemensamt, måste också inflytandet röra sig i fler riktningar än uppifrån och ner.

”Personliga relationer över tid är den absolut största framgångsfaktorn”

Samverka mera

För att få till bra samverkan mellan studieförbund är det hjälpsamt att skriva ett samverkansavtal och ha en extern aktör att samverka kring. Här samlar vi tips för ökad samverkan.

SAMVERKANSAVTAL

1. Parter
2. Syfte och förväntningar. Beskriv syftet med samarbetet, t ex att genomföra gemensamma utbildningar eller projekt och vad ni vill uppnå. Lägg gärna med en rad om förväntningar på varandra.
3. Ansvarsfördelning
4. Kostnadsfördelning
5. Rapportering. Vem rapporterar vad?
6. Tidsplan och tidsåtgång. Vilka datum gäller för planering, utförande och efterarbete? Hur mycket tid förväntas de olika parterna lägga i de olika faserna?
7. Kommunikation och utvärdering. Beskriv hur samarbetet ska utvärderas och följas upp, t ex genom regelbundna möten och avrapporteringar parter emellan. Vilken kanal sker avstämningar via? Mail, Teams?
8. Övriga villkor. Eventuella övriga villkor som parterna kommer överens om.

Samverkansforum

- Studieförbunden i samverkan
- Länsbildningsförbunden
- Kommunerna, bland annat kulturförvaltningen, miljöstrategier och folkhälsosamordnare
- Nationella miljö- och klimatnätverk mellan studieförbunden
- Etik och kvalitetsforum mellan studieförbunden
- Regionala forum som arrangeras av regionerna som exempelvis Klimat 2030 i Västra Götaland och Klimatsamverkan Skåne, kolla vad som finns där du verkar.
- Nätverken Sveriges ekokommuner och Klimatkommunerna

Andra sammanhang

- Bibliotek
- Kulturhus
- Arrangemang under Järvaveckan, Almedalsveckan, Frihamnsdagarna, Bok & bibliotek, Folk & kultur m m
- Temadagar som Folkbildningens dag, Earh hour-week, Världsmiljödagen, Beredskapsveckan, Biologiska mångfaldens dag

Vad funkar bra att göra tillsammans?

- Ta fram gemensamt studiematerial
- Ta fram ett utbud tillsammans inom exempelvis miljö, som kompletterar varandra
- Samverka kring föreläsare som kostar mycket
- Genomföra kulturarrangemang, där det går att samrapportera
- Genomföra serier med studiecirklar för olika målgrupper exempelvis
- Marknadsföra varandras verksamheter där det är relevant, för att öka antalet besökare

Fler tips

- Gör en rekryteringsplan tillsammans mot era olika målgrupper, finns synergier? Kan vi hjälpa varandra?
- Ha ett metodbibliotek tillgängligt vid era möten – denna skrift eller något annat.
- Skapa en gemensam facilitatorpool av olika ledare som kan hantera miljö- och klimatfrågor samt svåra samtal
- Använd Checklista för hållbara arrangemang och en inkluderingschecklista när ni samverkar
- Ha en årlig signaturaktivitet, såsom musikloppis, som en återkommande ritual för samverkan inom miljö och klimat
- Fira er samverkan. Träffas efter genomförd satsning och utvärdera, fira och lär för kommande samarbeten

Bland halvgudar och robotar

Verksamhetsutvecklare på studieförbund är hjälpare som sätter saker i rörelse. Det menar Frida Olsson som bedriver praktisk forskning vid sidan av arbetet på Studieförbundet Vuxenskolan.

I så gott som alla berättelser finns en hjälte, som Vaiana eller Wall-E i de tecknade filmerna med samma namn. De är drivna av något, sällan för sin egen skull utan för något större. De har ett uppdrag som ofta formas i mötet med motstånd: en hotande katastrof, invanda normer eller ojämlika maktförhållanden. Det känns hopplöst, men de fortsätter. Delvis av egen envis övertygelse, men kanske ännu mer för att de har turen att omge sig med andra som hjälper dem. Vem kan föreställa sig Vaiana utan halvguden Maui, eller Wall-E utan rymdsonden EVA som kan identifiera liv.

Klassiska berättelser rymmer alltid den här sortens roller. De står vid sidan av, men deras funktion är avgörande för att uppdraget ska utvecklas och blir möjligt att genomföra. Inget uppdrag är fullt

ut givet från början, ingen lösning ligger någonsin färdig utan att en hjälpare tillför en riktning som tar berättelsen vidare. Nya perspektiv tillkommer, detaljer träder fram och uppdraget nyanseras eller förändras under vägens gång.

Hos Wall-E börjar uppdraget som att städa upp en övergiven planet, men förändras när EVA identifierar den lilla plantan som liv och möjligheten öppnas för människor att återvända till jorden. Vaianas mission är att återföra

”Det mest intressanta med berättelserna, oavsett hur de slutar, är att något sätts i rörelse”

hjärtat av Te Fiti, och under färden blir samarbetet med halvguden Maui (som samtidigt är orsaken) avgörande för att uppdraget ska fullföljas.

I min forskning har jag fått syn på ett förändringsmoment som jag tycker är intressant; när människor blir tillfrågade om att hjälpa till i projekt, som att medverka i en utställning, göra en film, skapa en föreläsning, rigga en podd eller starta en kurs, så får allvaret i frågorna också en lustfylld dimension. Det tror jag har stor betydelse. I det gemensamma engagemanget, som skapar nätverk och rörelser som växer fram kunniga människor emellan, ser hjälparna till att projekt som dessa blir av. De berikar världen med allt från rättspatos till tekniska lösningar. Men kanske framför allt: förmågan att se de små plantor som börjat gro.

Ibland är vi hjältar som står i centrum, ibland har vi turen att vara aktörerna runtomkring som gör vår egen gemensamma utveckling möjlig. Det mest intressanta med berättelserna, oavsett hur de slutar, är att något sätts i rörelse. Det kan låta banalt, men det är just där, i att vara någon annans hjälpare, som rörelsen uppstår. Det är också där förändringen faktiskt blir möjlig att beskriva.

Frida Olsson är verksamhetsutvecklare inom Studieförbundet Vuxenskolan. Resultatet av hennes forskning kommer att finnas att läsa på Föreningen för folkbildningsforsknings webbsida.

Att bära omställningen tillsammans

Projekttiden har varit spännande, intensiv och lärorik. I dessa slutreflektioner vill projektgruppen dela med sig av några centrala insikter och erfarenheter, riktade särskilt till ledning, chefer och samverkansorgan inom folkbildningen.

Det viktigaste vi vill lyfta i vår slutreflektion är detta: ledning och strukturer måste hänga med hela vägen. Frågorna kan inte bara bäras av de med störst engagemang, utan måste bäras av organisationerna som helhet. Därför är det viktigt att det avsätts arbetstid för lokalt miljö- och klimatomställningsarbete, för att utveckla metodiska arbetsätt och tid för samverkan mellan studieförbund.

TILLIT SOM NYCKEL

Det andra handlar om relationer och tillit, folkbildningens kärna. Vi vill jobba ihop med andra vi tycker om, vi vill leverera resultat när vi känner en tillitsfull förväntan på oss. Alltså både att vi känner tillit, men också att vi förväntas leverera på det vi kommit överens om.

Rättigheter och skyldigheter i balans. Vi kommer aldrig ifrån att relationer är en fråga om kemi och känslor, men vi som organisationer kan bygga strukturer som skapar bättre förutsättningar för sådana relationer att växa. Precis som inom verksamheter så är verksamheten i mellanrummen – samarbeten, det som inte alltid går att ta på, högst beroende av tillit. Tillit skapar ökad förmåga till kreativitet, vilja att dela med sig och ja, till och med ökad livstillfredsställelse.

”Tillit skapar ökad förmåga till kreativitet, vilja att dela med sig och ökad livstillfredsställelse”

När det gäller samverkan med andra studieförbund tycker vi att ett samverkansavtal och andra gemensamma överenskommelser är hjälpsamma för att skapa ramar för tillit och förväntningar. Men också tillfällen där vi ses fysiskt mellan studieförbunden kring olika frågor, inte bara för administration- och kvalitetsfrågor utan i alla skikt kring fler frågor.

Den som är trygg i sin position, som känner tillit till sina kollegor och samarbetspartners, som delar med sig av sin makt, sin kunskap och sitt nätverk, den kan uppnå stordåd. Mellanrummet krymper och vi kommer närmare varandra, blir mer resilienta och står mer starka. Vi kan bära varandra när det stormar och vi kan föra varandra framåt i medvind. Det är också en fråga om krisberedskap, att vi känner varandra som kollegor för att stå starka när kriser kommer.

MODIG KRISBEREDSKAP

Det är viktigt att vi värnar om vår egen ”krisberedskap” för att möta en miljö- och klimatkris, precis som vi just nu rustar oss överallt för eventuella krig och konflikter. För att det ska fungera behöver ledare inom folkbildningen öppna upp för att inflytande kan röra sig i fler riktningar än uppifrån och ner i våra organisationer, samt att civilsamhället via våra medarbetare ges möjlighet att kunna arbeta med vår tids ödesfrågor och samtida relevanta ämnen på ett mer effektivt och snabbfotat sätt.

Slutligen vill vi i projektgruppen tacka alla som medverkat i projektet på något sätt: Över 100 deltagare på våra två fysiska samverkanskonferenser och våra digitala sammankomster, 40 intervjuade verksamhetsutvecklare och folkbildningssamordnare, arrangörer och deltagare i 15 genomförda lokala underprojekt, referensgruppen som bollat med oss längst vägen, andra involverade som fotografer, filmare, kommunikatörer, illustratörer, formgivare och inte minst Folkbildningsrådet som gav oss förtroendet. Tack! Nu har vi kommit en bit på vägen mot en stärkt roll för studieförbunden i klimatomställningen. Vi ser fram emot fortsättningen.

Projektgruppen för
Stärkt roll i klimatomställning

Johanna Stål, projektledare
Julia Engborg, Sensus
Hanna Norling, ABF
Clara Kempff, Studieförbundet
Vuxenskolan
Emma Berg, Studieförbundet

→ Mer information om projektet *Stärkt roll i klimatomställning*, digital version av skriften samt länkar till vidareläsning finns på studieforamjandet.se/starktroll

Redaktör & projektledare: Johanna Stål

Skribenter: Johanna Stål, Julia Engborg & Hanna Norling

Fotografer: Aiiina Larsson, Tobias Jansson & projektmedarbetare

Illustratör: Anna Nilsson

Formgivare: Tobias Jansson

Typsnitt: Nudica, Atipo Foundry

Tryck & repro: Multiply, Göteborg, 2026

Papper: Munken Kristall 170g (inlaga) 240g (omslag), Arctic Paper

Regnbågsbakgrund: SVGBackgrounds.com

Under 17 månader har fyra studieförbund samarbetat kring lokala klimat- och miljöfrågor och utforskat nya metoder för att nå förändring. Den här skriften sammanfattar vad vi lärt oss i innovationsprojektet *Stärkt roll i klimatomställning*.

